

Vüqar Abbasov

Sülh çox yaxındır

Bugünlərdə Avropa Xəbər Agentliyində (European News Agency) yazdığım məqaləni Azərbaycan dilində "Ədalət"in oxucuları ilə bölüşürəm.

Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh müqaviləsinin bağlanmasına artıq heç bir maneə qalmayıb...

Son günlərdə Azərbaycanla Ermənistan arasında uzun müddət davam edən sülh danışıqları yekunlaşdı. Müqavilənin son şərtləri razılaşdırılıb. Əvvəlki danışıqlarda tərəflər iki əsas məsələ üzərində tam razılığa gələ bilmirdilər. Bu şərtlər Azərbaycan tərəfindən irəli sürülmüşdü: Ermənistan Azərbaycan ərazilərinə qarşı iddialarından imtina etməli və bunu öz konstitusiyasından çıxarmalıdır. Bundan əlavə, heç bir dövlət öz sərhədləri boyunca digər ölkənin hərbi qüvvələrini yerləşdirməməlidir. Qeyd edək ki, sülh sazişi layihəsi 17 maddədən ibarətdir.

"Mətn üzrə işlər yekunlaşıb. Sonrakı mərhələdə Ermənistanın Konstitusiyasından Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları çıxarılmalıdır. Bundan əlavə, Minsk qrupu və onun qalıqları da ləğv edilməlidir", - Azərbaycanın Xarici İşlər Naziri Ceyhun Bayramov danışıqların yekunu barədə bildirib. Ermənistan Xarici İşlər Nazirliyi də açıqlama verərək sülh müqaviləsinin imzalanmağa hazır olduğunu bəyan edib. "Ermənistan Respublikası sülh müqaviləsinin imzalanma tarixi və yeri ilə bağlı Azərbaycan Respublikası ilə məsləhətləşmələrə başlamağa hazırdır", - nazirliyin yaydığı məlumatda qeyd olunub. Qafqazın bu iki dövləti sülhə çox yaxındır. İndi sadəcə sülh müqaviləsinin imzalanması qalır.

Əgər sülh müqaviləsi imzalanarsa, region təxminən 35 ildən sonra sülhə qovuşacaq. Bu, şübhəsiz ki, region üçün böyük əhəmiyyət daşıyır. Hər iki dövlət, xüsusilə Ermənistan üçün bunun iqtisadi baxımdan faydalı olacağı da göz qabağındadır. Sülh müqaviləsi imzalandığı təqdirdə, Ermənistanın həm Azərbaycan, həm də Türkiyə ilə sərhədləri açılacaq və bu da iqtisadi baxımdan xüsusilə Ermənistan üçün böyük imkanlar yaradacaq. Digər tərəfdən, Azərbaycan Qərbi dövlətləri, xüsusilə ABŞ üçün mühüm tərəfdaşdır. ABŞ-ın İranla münasibətlərini, Azərbaycanın İranla sərhədini və hazırda İran ərazisində yaşayan təxminən 30 milyon azərbaycanlının mövcudluğunu nəzərə alsaq, Azərbaycanın strateji əhəmiyyəti ABŞ üçün daha da artır.

Bu yerdə tarixi bir məqamı xatırlatmaq faydalıdır: 1813 və 1828-ci illərdə Rusiya ilə İran arasında bağlanmış müqavilələr nəticəsində Azərbaycan iki hissəyə bölündü. Ölkənin böyük bir hissəsi İranın tərkibində qaldı, digər hissəsi isə Rusiya imperiyasına birləşdirildi. 1918-ci ildə Rusiya imperiyasının süqutundan sonra Azərbaycan müstəqilliyini elan etdi, lakin 1920-ci ildə Sovet Ordusu ölkəni yenidən işğal etdi. Azərbaycan 1991-ci ildə müstəqilliyini bərpa etdi. Həmin dövrdə Ermənistan, Rusiyanın dəstəyi ilə, Azərbaycanın 20% torpaqlarını - Qarabağı və ona bitişik yeddi rayonu işğal etdi. Bu işğala dair Birləşmiş Millətlər Təşkilatının dörd qətnaməsi mövcuddur. 2020-ci ildə Azərbaycan 44 günlük müharibə nəticəsində işğal altında olan ərazilərinin böyük hissəsini azad etdi. 27 sentyabrda başlayan İkinci Qarabağ müharibəsi 10 noyabrda Azərbaycan, Ermənistan və Rusiya arasında imzalanmış birgə bəyanatla dayandırıldı. İmzalanmış sənədə əsasən, Ermənistan işğal etdiyi digər əraziləri də tərk etdi. Nəhayət, 19 sentyabr 2023-cü ildə Azərbaycan cəmi bir günlük antiterror əməliyyatı keçirərək öz ərazisini tamamilə işğaldan azad etdi.

Bir neçə il davam edən sülh danışıqları, nəhayət, yekunlaşıb. Qeyd etmək lazımdır ki, region dövlətlərinin - Rusiya, İran və Qərbi ölkələrinin bu bölgədə maraqları var. Siyasi prosesləri diqqətlə izləyənlər bilirlər ki, bir neçə gün öncə ABŞ Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Stiv Uitkoff Moskvaya səfər etmişdi. İsrail və Azərbaycan mediasının verdiyi məlumata görə, Uitkoff Moskvada danışıqlarını tamamladıqdan sonra Azərbaycana səfər edib. Bəzi siyasi ekspertlər bu səfəri Azərbaycanla Ermənistan arasında imzalanacaq sülh müqaviləsi ilə əlaqələndirir, digərləri isə fərqli baxış ortaya qoyurlar. Hətta bəzi siyasi analitiklər ABŞ Prezidenti Donald Tramp ilə Rusiya Prezidenti Vladimir Putinin Bakıda görüşə biləcəyi ehtimalını da irəli sürürlər. Azərbaycanın Qərbi və Rusiya arasında balanslı siyasət aparması bu ehtimalı daha inandırıcı edir.

Hər halda, Azərbaycan və Ermənistan sülh müqaviləsinin imzalanmasına, Ukrayna ilə Rusiya isə atəşkəsə bir addımlıqdadır. Regionun sülhə ehtiyacı var. Özümü tam olaraq pasifist (hər cür müharibənin, hətta milli azadlıq müharibəsinin əleyhinə çıxan insan) adlandırmasam da, müharibələrə son qoyan liderlərin adlarının tarixə qızıl hərflərlə yazılmalı olduğuna inanıram. İsveç Kralı XII Karl (1697-1718) demişdi: "Mən qərara gəlmişəm ki, heç vaxt ədalətsiz müharibəyə başlamayım, amma ədalətli olanı da heç vaxt dayandırmayım." Azərbaycan haqlı olaraq öz ərazilərini işğaldan azad etdi və Ermənistana qarşı heç bir ərazi iddiası yoxdur. Ermənistan da artıq Azərbaycana qarşı ərazi iddiasından imtina etdiyini rəsmi olaraq bildirib. Bu iki dövlət arasında sülh müqaviləsinin bağlanması üçün heç bir maneə qalmayıb. Lakin Ukrayna ilə Rusiya arasında hələ də razılaşdırılmalı çox məsələlər var. Bu problemlərin həlli ədalətin qalib gəlməsi ilə nəticələnəcək, yoxsa güc və maraqlar üstünlük təşkil edəcək? Arzumuz ədalətin qələbə çalmasıdır. İndi böyük güclərin nə istədiyini görmək qalır.